

NEMZETISÉGI ÖRÖKSÉGVÉDELEM

**Szalayné Sándor Erzsébet, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak
védelmét ellátó biztoshelyettes 1/2020. számú**

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSA

A ZSÁMBÉKI SVÁB ÖREGTEMETŐ (NEUFRIEDHOF) NEMZETISÉGI KULTURÁLIS ÉRTÉKÉNEK MEGŐRZÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

ÖSSZEGZÉS

A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes egy panaszbeadványból értesült a zsámbéki Sváb Öregtemető (Neufriedhof) fenn tartásával kapcsolatos nehézségekről. A panaszos azokat a temetőben folytatott munkálatokat kifogásolta, amelyek – megítélése szerint – a sírok bedőlésének és megsemmisülésének veszélyével járhatnak. A beadványozó a magyarországi német nemzetiség történelmi és néprajzi örökségének, kulturális tárgyi emlékeinek a megóvása érdekében fordult a biztoshelyetteshez.

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata,¹ hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese e feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki.² Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok vagy az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, illetve felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok minél sikeresebb érvényesítését szolgálják.

1 Magyarországi Alaptörvénye 30. cikk (3) bekezdés, valamint Ajbt. 3. § (2) bekezdés.

² Az alapvető jogok biztosának 1/2012. (I. 2.) számú utasítása az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról 8. § (2) bekezdés a) pontja.

2 Az alapvető jogok biztosának 1/2012. (I. 2.) számú utasítása az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról 8. § (2) bekezdés a) pontja.

A zsámbéki Sváb Öregtemető sírhelyeit érintő panasz alapján a nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálatot indított, melynek lezárásaként elvi állásfoglalást fogalmazott meg. Vizsgálata során a biztoshelyettes írásban megkereste Zsámbék Város Önkormányzatának jegyzőjét, a Zsámbéki Római Katolikus Egyházközség plébánosát, valamint a Pest Megyei Kormányhivatal Budakeszi Járási Hivatala hivatalvezetőjét, majd helyszíni látogatás során személyesen is megtekintette a zsámbéki Sváb Öregtemetőt, és egyeztetett a Zsámbéki Német Nemzetiségi Önkormányzat elnökével, valamint a Zsámbéki Római Katolikus Egyházközség plébánosával.

Az állásfoglalás utal a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa 2010-ben, a kisebbségi kulturális jogok érvényesülésével kapcsolatban folytatott átfogó vizsgálatára és annak eredményeként készült jelentésre (Kulturális jelentés), amely a nemzetiségi temetőket is érintette.

Az elvi állásfoglalás kitér Zsámbék település német nemzetiségi kötıdéseire, hagyományaira, a zsámbéki temetők általános bemutatására, részleteiben áttekinti a vonatkozó hazai jogszabályi környezetet, továbbá az ügy alapjogi vonatkozásait.

A megkeresett intézményektől kapott tájékoztatás alapján megállapítható volt, hogy Zsámbéken öt temető található, négy temető a Zsámbéki Római Katolikus Plébánia, egy temető pedig a Zsámbéki Izraelita Hitközség tulajdona. A Sváb Öregtemetőt – melynek tulajdonosa és fenntartója a Római Katolikus Egyház – 1986 óta már nem használják temetkezésre. A sírok többsége 1930-as évek végéről származik. A közel 200 sírból 5-6 sírt gondoznak a családok a mai napig.

A biztoshelyettesi megkeresés alapján a Pest Megyei Kormányhivatal Budakeszi Járási Hivatala – mint a temető fenntartásával és üzemeltetésével összefüggő feladatok ellenőrzésére hatáskörrel rendelkező hatóság – helyszíni ellenőrzést tartott a zsámbéki Sváb Öregtemetőben.

Ennek keretében megállapította, hogy az Öregtemetőben kerítésépítéssel kapcsolatos előkészületi földmunka, illetve tereprendezési munka folyt, továbbá vegyszeres gyomirtást végeztek. A sírkövek megóvását a temető tulajdonosa festéssel, valamint a dőlések megakadályozásával próbálta elérni.

A fenntartó képviselője, a helyi plébános arról tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy a temetőben végzett munkálatokat éppen azért kezdték el, hogy a még meglévő értékek megmaradjanak. A cél a temető egységes képezésének megőrzése, és a méltó temetőlátogatás lehetőségének megteremtése volt. A Plébánia nagy anyagi áldozattal törekedett és törekszik arra, hogy a Neufriedhof méltó emlékhely maradjon. Az Öregtemető több mint 200 sírjának állagmegóvása, gondozása eszközök és kapacitás hiányában mégis rendkívül nagy kihívást jelent számukra. A települési önkormányzat teljes mértékben együttműködő partner a Neufriedhof megóvásában. Emellett civil szervezetek is segítettek már a temető tisztításában, takarításában.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njt.) rögzíti, hogy Magyarország biztosítja a nemzetiségi közösségeknek rendezvényeik és ünnepeik zavartalan megtartásához, építészeti, kulturális, kegyeleti és vallási emlékeik, hagyományaik megőrzéséhez, ápolásához és átörökítéséhez, jelképeik használatához fűződő jogait. A temetők a korábbi generációkra való emlékezés helyszínei is, ezért fontos szerepük van a településen élők vagy onnan elszármazottak nemzetiségi identitástudatának fenntartásában. A zsámbéki német nemzetiségi közösséget tekintve, a Sváb Öregtemető (Neufriedhof) fontos kapcsolatot jelentett és jelent a település és a Németországba kitelepített több ezer ember és leszármazottja között, különös tekintettel arra, hogy ebben a temetőben sok kitelepítés előtt létrehozott sírhely és sírjel is található.

A helyszínen tett látogatás és a kapott információk is azt bizonyították, hogy a helyi német közösség tudatosan törekszik a nemzetiségi hagyományok ápolására, és értékeik megőrzésére, továbbvitelére. Ehhez segítséget kapnak a helyi civil szervezetektől, valamint a zsámbéki katolikus plébánostól is, akivel kifejezetten jó és hatékony együttműködést alakítottak ki az elmúlt évtizedekben. A biztoshelyettes rámutatott arra, hogy a német nemzetiségi közösség helybéli építészeti és tárgyi örökségének megőrzését nagyban segítette az is, hogy a katolikus egyháznak tulajdonosként az elmúlt évtizedekben nem állt szándékában a temetőt hivatalosan lezárni és kiüríttetni, hanem a sírhelyek, sírjelek tényleges megőrzésére törekedett.

A nemzetiségi biztoshelyettes az állásfoglalásában összességében megállapította, hogy a nemzetiségi temetők, temetőrészek, sírhelyek és sírjelek részei a kulturális örökségünknek akkor is, ha nem állnak műemléki védetség vagy helyi védelem alatt. A hazai nemzetiségi közösségek kultúrája olyan hozzáadott értéket jelent napjainkban is, amelynek felkutatása, dokumentálása és megőrzése, a jövő nemzedékek számára való átadása közös felelősség. A vizsgált egyházi fenntartású temető jelentős nemzetiségi értékeinek megőrzése minden jó szándék ellenére nehézségbe ütközik. A német nemzetiségi közösség sírhelyeinek gondozása a temető fenntartójára hárul, amelynek egyedül nem tud teljes körűen eleget tenni, a megőrzésével kapcsolatos feladatok azonban nem terhelhetik kizárólagosan a római katolikus egyházat.

Meggyőződéseként rögzítette, hogy az Öregtemetőben tapasztalható problémák kezelésére csak az érintett szervek együttműködésével, közös felelősségvállalásával kerülhet sor. Általánosságban véve is jelezte, hogy a nemzetiségi temetők védelme a helyi lakosság, az önkormányzatok, a nemzetiségi közösségek és képviselőik, a temetők tulajdonosainak, fenntartóinak, illetve a magyar állam illetékes szerveinek közreműködése nélkül megoldhatatlan.

Mindezek alapján a zsámbéki Sváb Öregtemető (Neufriedhof) vonatkozásában a biztoshelyettes felkérte a Zsámbéki Német Nemzetiségi Önkormányzat képviselő-testületét, hogy a temető tulajdonosával, a Római Katolikus Egyházzal, a települési önkormányzattal, valamint a helyben működő nemzetiségi civil szervezetek

közreműködésével – bevonva a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatát és szükség szerint a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárságát – kezdeményezzen érdemi lépéseket és intézkedéseket a zsám-béki temetők, kiemelten a Sváb Öregtemető pótolhatatlan nemzetiségi értékeinek, tárgyi emlékeinek jövőbeli megőrzése érdekében.

Az elvi állásfoglalással érintett téma összetettségére és országos jellegére tekintettel a biztoshelyettes felkérte az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségét, hogy fontolja meg egy olyan adatbázis elkészítését, amely a magyarországi nemzetiségi temetők, illetve a nemzetiségi közösségek szempontjából jelentős sírhelyek, sírjelek adatait tartalmazza és mindenki számára hozzáférhető.

Javasolta továbbá az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának, hogy – a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárságának bevonásával – tekintse át a temetők nemzetiségi építészeti és tárgyi örökségeinek jelenlegi helyzetét, jogi szabályozását, annak esetleges hiányosságait, és kezdeményezzen konzultációt a témában a nemzetiségi közösségek működő, lezárt temetőinek, valamint az enyészet által fenyegetett, megőrzésre érdemes sírhelyeinek megmentése érdekében.

Felkérte a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárságát, hogy az elvi állásfoglalásban foglaltak megvalósítását támogassa adatok, információk hozzáférhető tételével, átadásával, szakértői anyagok előkészítésével, konzultációk, szakmai egyeztetések megszervezésével, szakértők biztosításával.

Budapest, 2020. február

FORRÁS

http://nemzetsegijogok.hu/documents/2657648/3223677/1_2020+elvi+%C3%A1ll%C3%A1sfoglal%C3%A1s++A+zs%C3%A1mb%C3%A9ki+sv%C3%A1b+%C3%B6regtemet%C5%91+%28Neufriedhof%29+nemzetis%C3%A9gi+kultur%C3%A1lis+%C3%A9rt%C3%A9k%C3%A9nek+meg%C5%91rz%C3%A9s%C3%A9vel+kapcsolatban.pdf/f6f5a2ce-0fb3-3c29-64c5-cc9e946f7e00?version=1.0